

RÁDULY János

Sóvárad-i záloglevél, 1652. október 29.

(Forrásközlés)

Kulcsszavak: Sóvárad; záloglevél; határnevek; személynevek;

A Maros megyei Sóvárad egyike a legrégebbi székely településeinknek. ORBÁN BALÁZS monumentális művében ezt írja: „A római vár fölébe épült falu csakhamar önálló községgé lett, mert a pápai dézmák regestrumának 1332. évi bejegyzésében a 619. lapon ott találjuk Váradot, mint a melynek Miklós nevű papja 8 denárt fizet”¹.

Ugyanezt az adatot említi 2004-ben megjelent könyvében PÁL-ANTAL SÁNDOR, aki közli – első táblázatként – *Marosszék településeinek első említése és 1831 között című* összeállítását. Sóvárad a 106. sorszámot kapta, íme az adatok: 1332: első említés, 1567: 22 kapuszám, 1614: 59 család, 1722: 92 család, 1786: 182 család, 1831: 240 család.²

Magunk itt most azt a záloglevelet közöljük, amely 1652. október 29-én íródott, és egy 1840-es másolatban maradt fenn. Lelőhelye az a kéziratos *Határkönyv*, amely a kibédi református parókia levéltárában található. Köszönetet mondunk Falka Zoltán tiszteletes úrnak és családjának, hogy biztosították a kézirat hozzáférhetőségét.

A közlési módról: a *Székely Oklevéltár* új sorozatának I. kötetében megfogalmazott legfőbb elveket érvényesítettük³, ezeket fejlesztettük tovább néhány vonatkozásban *Székely békességelevelek* című könyvünkben.⁴

Alább olvasható a *Határkönyv* 1134-1136 oldalán található záloglevél.

„Mi, Maros-Székben, Sováradon lako Sebe János, Barabás Mihály, kik nemes emberek, és Bordosi János veres darabant, kik ez ide alább meg irt dologba fogott köz bírak vagyunk, adgyuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik, quod in hoc anno praesenti 1652 Die 298-bris (=8 octobris), mikor volnánk ugyan ezen sovárad-i Schola háznál, jöve mű előnkben ugyan ezen Maros-Székben Sováradgyán lako Király Balásné veres darabant asszony, és kére minköt, hogy egy néhány zálogos földeknek neveit le íratnak, a kiket én másoktól ki váltottam, mellyek így következnek:

En Király Balásné váltottam meg ugyan az fen denotalt Sováradon lako Varga Pétertől egy darab szántó földet ugyan az sovárad-i Alsó határban Tompa Mezején flor: 6, melynek vicinussa egy felől kibedi Dosa Balás széna réti, más felől Nemes János széna réti.

Item váltottam meg az fen denotalt Sováradon lako Biro Mihaly nemes embertől egy darab széna rétet, mely vagyon az fen denotalt Tompa Mezején flor: 3., melynek vicinussi az fenn megnevezett személyek Dosa Balás.

Item abban a részben, ugy mint Tompa mezején váltottam meg egy darabot ezen Maros-Székbén Sováradon lako Biro Ferencz nemes nemes (kétszer!) embertől flor. 3. vicini ut supra.

Item Abodi Gergely nemes embertől váltottam meg egy darab széna rétet flor 3. ugyan ezen sóváradai Also határban Szénégető pataka mellett, mellynek vicinussa egy felől Szénégető pataka, más felől kibédi szánto föld. Item annak a darabját váltottam ki Bordosi János veres darabantol dr. 60.

Item ezen fen megírt Sováradai Mihály kovástól váltottam ki a sóváradai Also határban flor. 2. egy szánto földet, mely az Kapolnára megyen véggel, vicinussa egy felől Sánta János szánto föld, más felől szováthai Kováts István szánto föld, az mellyet Varga Pétertől váltottam ki, azért az László Miklos ökreit attam.

Ezt mi fenn meg írt bírák írtattuk fide nostra mediante, sigillisque nostris confirmavimus. Datum anno die locoque supra notatis. Paulo inferium a sinistra legebatur: Correcta per eosdem hoc inferius. Ezeket váltottam ki en Király Balás/né/ mind az László Miklos javaiból. [...]” (Elhagytuk a 7 és fél sornyi latin záró szöveget).

A közölt szöveghez néhány megjegyzést fűzünk.

a) Zalog szavunk először a Bécsi Kódexben fordul elő 1466 után, 1450 körül, „zalagba” formában.⁵ A sóváradai szöveg a faluban készült, két nemes ember és egy veres „darabant” voltak a „meg írt dologba fogott köz bírák”. Az okirat kivitelezésének módja, a latin szavak gyakori használata korjelenség volt. A nyelvi formulák századokon át úgyszólván alig változtak.

b) Külön jelentőséggel bírnak a rögzített határnevek: „Also határban Tompa mezején”, „Also határban Szénégető pataka mellett”, „Szénégető pataka”, „Also határban [...] mely az Kápolnára megyen véggel.” SZABÓ T. ATTILA történeti helynévgyűjtésében 1584-től sorjáznak a sóváradai helynevek, de 1604-ig csak a helység névváltozásai fordulnak elő. Az oklevélben emlegetett határnevek közül – korábbi időből – a Szénégető pataka található meg. 1647: „Szén égető pataka”, 1650: „Szén égető patakján alol”⁶

c) Értékesek a személynév-adatok is. Sóváradiak: Sebe János, Barabás Mihály, Bordosi János, Király Balásné, Varga Péter, Biro Mihály, Biro Ferencz, Abodi Gergely, Sováradai Mihály, Sánta János, László Miklós. Kibédi nevek: Dosa Balás, Nemes János. Szováti név: Kováts István. E személynevek zöme ma is „él” a faluban. Itt a Sováradai Mihály névre térünk ki, mivel az oklevélbeli adat korábbi az eddig leltározott formánál. KÁZMÉR MIKLÓS szótárában például csak egyetlen adat szerepel 1659-ből: Matthias Sóváradai.⁷

d) Művelődéstörténeti jelentősége van annak, hogy a záloglevelet a „sóváradi Schola háznál” írták, tehát már ekkor működő iskola volt a faluban. Tudtommal korábbi adat is tanúskodik az intézet léteéről.

Szómagyarázat

- „*correcta per eosdem hoc inferior*”: alább javítva találunk
 „*darabant, darabont*”: gyalogos (katona)
 „*datum anno die locoque supra notatis*”: fent írt helyen, évben és napon
 „*denotalt*”: megnevezett
 „*dr*”: dénár (pénznem)
 „*fide nostra mediante*”: a mi hitünk szerint
 „*flor*”: forint (firenzei, florencai)
 „*item*”: hasonlóképpen
 „*köz bírák*”: választott bírák
 „*paulo inferium a sinistra legebatur*”: kicsit alább, bal felől olvasható
 „*quod in hoc anno praesenti*”: hogy a jelen évben
 „*réti*”: rétje
 „*schola*”: (itt) iskola
 „*sigillisque nostris confirmavimus*”: saját pecsétünkkel megerősítve
 „*ut supra*”: mint fentebb
 „*vicinus*”: szomszéd

Jegyzetek

1. ORBÁN BALÁZS: *A Székelyföld leírása. IV. kötet. Marosszék.* Pest, 1870. 21.
2. PÁL-ANTAL SÁNDOR: *Maros-széki intézmények és pecsétjeik a XVI. századtól 1867-ig.* Marosvásárhely, 2004. 136-140.
3. *Székely Oklevéltár. Új sorozat. I. kötet. Udvarhely széki törvénykezési jegyzőkönyvek 1569-1591.* Közzéteszi: DEMÉNY LAJOS és PATAKI JÓZSEF. Bukarest, 1983. 13-14.
4. RÁDULY JÁNOS: *Székely békeséglevelek (1803-1837).* Székelyudvarhely, 2008. 14-15.
5. BENKŐ LORÁND (főszerkesztő): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára.* Harmadik kötet. Ö-Zs. Budapest, 1976. 1185.
6. SZABÓ T. ATTILA: *Erdélyi Történeti Helynévgyűjtése. 7/B.* Maros-Torda megye. A kézíratos gyűjtésből közzéteszik HAJDÚ MIHÁLY és TÓFALVI KRISZTINA. Budapest 2005. 637.
7. KÁZMÉR MIKLÓS: *Régi magyar családnevek szótára. XIV-XVII. század.* Budapest, 1993. 947.

Himmusz - 1977, gipsz, 66x50x42